

Productivitat a Portugal: ingredient màgic o plat principal?

És habitual trobar als mitjans de comunicació referències a la productivitat com l'«ingredient màgic» per a la resolució de molts problemes econòmics i com la manera de reduir la distància salarial de la població portuguesa en relació amb la dels socis europeus. No obstant això, la productivitat no és un ingredient, sinó un resultat, i parlem poc de la seva naturalesa i dels seus fonaments. Veurem què s'entén per productivitat, com mesurar-la i la posició de Portugal en el context internacional.

De manera senzilla, la productivitat és el nivell d'output generat amb un determinat nivell d'inputs. Una combinació o gestió òptima dels recursos (inputs) significa més eficiència i comportarà una major productivitat i, en última instància, permetrà la creació de més prosperitat.

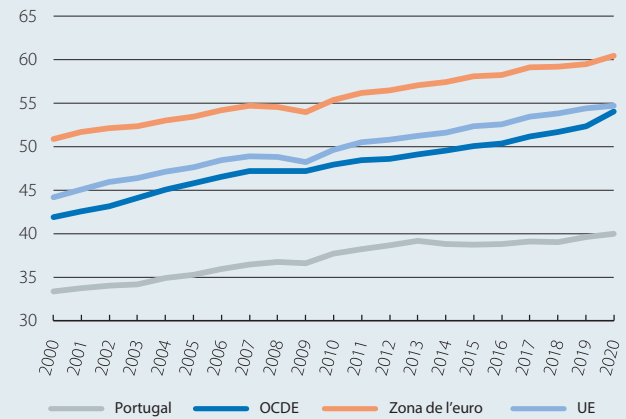
El treball és un dels factors productius més importants, i la relació de la quantitat del factor treball utilitzat per generar una unitat de PIB és la més àmpliament utilitzada per mesurar la productivitat. L'indicador elaborat per l'OCDE, que divideix el PIB d'una economia per les hores treballades, expressa el valor creat per unitat de treball utilitzat (les hores de treball) i és més precís que les mesures que relacionen l'output amb el nombre de treballadors. Tal com s'observa al primer gràfic, existeix una bretxa entre el nivell de productivitat portuguès i el de la UE i el dels països de l'OCDE. El 2020 (últim any amb dades disponibles), el PIB per hora treballada portuguès era el 73% del valor registrat a la UE i només el 66% del dels països de la zona de l'euro. Més preocupant que la distància existent és constatar que ha augmentat en els últims temps, de manera que, a Portugal, la productivitat ha crescut menys que en les altres economies analitzades. En concret, a Portugal, la productivitat ha augmentat el 20% des del 2000, en relació amb el 29% de l'OCDE i el 24% de la UE.

Així, una de les claus per augmentar el creixement de la productivitat és el nivell de capital humà d'una economia. Els treballadors amb un nivell educatiu més alt i tècnicament més qualificats són més productius.¹ Un altre element clau és l'evolució del capital productiu per empleat. En aquest aspecte, Portugal també surt mal parada quan el comparem amb la resta de països de la zona de l'euro, ja que es troba en la 14a posició entre 19 països. L'acumulació de capital productiu es realitza a través de la inversió, i, també en aquest aspecte, Portugal queda lluny de la UE:

1. Vegeu Gouveia, A., Santos, S. i Gonçalves, I. (2017), «The impact of structural reforms on productivity: the role of the distance to the technological frontier», OECD Productivity Working Papers, 2017-08, OECD Publishing, París. Aquest estudi demostra l'augment de la productivitat a llarg termini a conseqüència de les inversions/reformes en educació.

Portugal: PIB per hora treballada

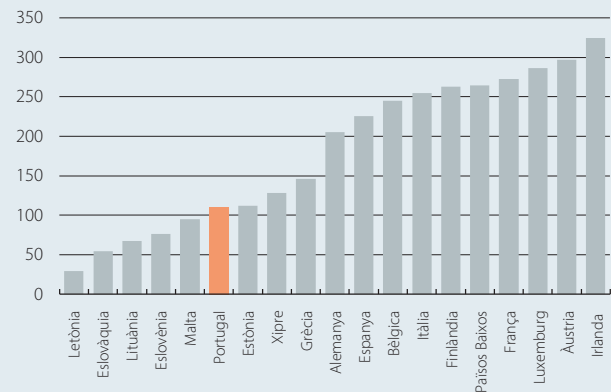
(En dòlars)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'OCDE.

Portugal: dotació d'estoc de capital net per empleat

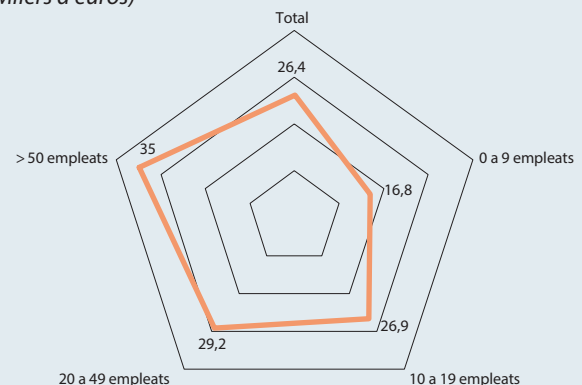
(Milers d'euros)

Font: CaixaBank Research, a partir de les dades del 2021 de l'AMECO.

Portugal: VAB per empleat en funció de la dimensió de l'empresa

(Milers d'euros)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat (2019).

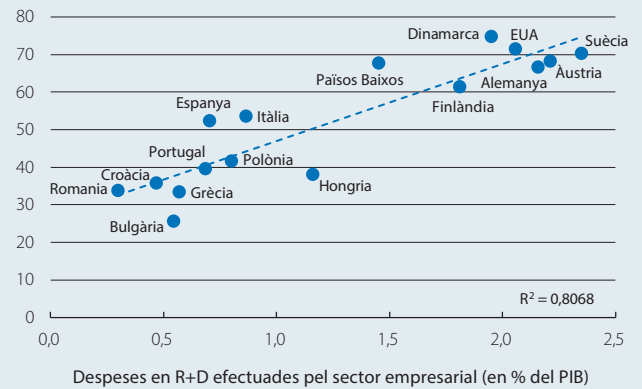
el 2020, la formació bruta de capital fix (sense els actius de construcció) va representar el 8,6% del PIB, en relació amb l'11,2% de la UE. Cal destacar, pel costat positiu, el major percentatge de l'FBCF dedicada als actius d'equipaments de tecnologies de la informació i la comunicació en relació amb la UE (el 4,6%, en relació amb el 3,3% del 2019), tan rellevants en el context actual de transició digital.

Una menor intensitat de capital pot significar menys «eines» al servei del treballador i menys productivitat general. No obstant això, cal introduir alguns matisos. En primer lloc, cal tenir en compte que un teixit productiu flexible, capaç de substituir el factor capital pel factor treball, si aquest últim és abundant i barat, també pot explicar una menor intensitat de capital. En segon lloc, l'augment de la productivitat general d'una economia també es pot donar pel desplaçament dels factors productius, en concret el treball, de sectors menys productius a uns altres més productius, fins i tot sense que s'alteri la intensitat de capital. Naturalment, aquest segon aspecte és més difícil a mesura que augmenta la rigidesa al mercat laboral. A més a més, s'observa que, durant els períodes en què hi ha una major dificultat per contractar treballadors i en què les economies s'acosten a la plena ocupació, les empreses tendeixen a utilitzar millor la tecnologia que ja posseeixen. És a dir, davant la impossibilitat d'afegir el factor treball o del seu encariment, s'aprofita millor el potencial de la infraestructura tecnològica existent.

D'altra banda, un aspecte clau en la productivitat és la dimensió de les empreses. A Portugal, el nivell de productivitat de les grans empreses és més del doble que el de les microempreses. Diversos estudis destaquen que les grans empreses són més propenses a invertir en actius intangibles i subratllen aquesta inversió com un catalitzador de l'augment de la productivitat.² De fet, hi ha diversos aspectes que contribueixen a una major productivitat i que, en ser «intangibles», apareixen moltes vegades com a costos intermedis i no com a inversió: els models de gestió i d'eficiència organitzacional, el màrqueting, el valor de la marca, les bases de dades, la formació específica desenvolupada internament o el *software* són exemples d'això. En economies molt desenvolupades i properes a la frontera tecnològica, aquests aspectes són encara més determinants en el creixement de la productivitat. Així, quan parlem del futur de la productivitat a Portugal, també ens hem de fixar en altres aspectes que permeten que les empreses tinguin èxit en aquest context i observar nous indicadors. En aquest sentit, alguns exemples són el percentatge del PIB assignat a la recerca i al desenvolupament

Portugal: relació entre productivitat i despeses en R+D

PIB per hora treballada (en dòlars)

Font: CaixaBank Research, a partir de les últimes dades de l'OCDE per als dos indicadors.

(sobretot al sector privat), el percentatge de volum de negoci de les empreses que es destina a CAPEX en actius intangibles, els recursos humans relacionats amb l'R+D per milió d'habitants i la proporció d'aquests recursos destinada al sector privat, el registre de patents, etc.

La millora substancial de la productivitat a l'economia portuguesa exigeix posar l'èmfasi en el triangle format per l'educació (augmentar la formació en àrees capdavanteres), l'atracció d'inversió estrangera (realitzada, normalment, per grans empreses, que exposi l'economia nacional a la competitivitat externa i aporti coneixement i capital a un teixit econòmic amb una capitalització baixa) i la innovació (no solament dels productes i dels serveis, sinó també dels processos i dels models de negoci).

Tiago Belejo Correia

2. Vegeu Corrado, C., Haskel, J., Jona-Lasinio, C. et al. (2018), «Intangible investment in the EU and US before and since the Great Recession and its contribution to productivity growth», Journal of Infrastructure, Policy and Development.